

Jan Terlouw
De kunstrijder

Jan Terlouw
de Kunstrijder

Lemniscaat Rotterdam

Elfde druk, 1999

Omslag: Dirk van der Maat
© Lemniscaat b.v. Rotterdam 1989
ISBN 90 6069 710 3

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, geluidsband of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Druk: Drukkerij C. Haasbeek b.v., Alphen aan den Rijn

Zelfs de meest onverbeterlijke langslaper wordt soms vroeg wakker. Zelfs Patrick, die op door-de-weekse dagen meestal door de wekker heen sliep en door zijn moeder praktisch uit bed *gesleurd* moest worden, was deze zondagochtend wakker toen de zon net over de horizon gluurde. Dat gebeurde al vroeg, want het was de eerste dag van de wintertijd. De vorige avond had hij alle klokken in huis een uur achteruit gezet. Was hij daarom zo vroeg wakker? Onwaarschijnlijk. Moest hij ergens heen? Nee, hij had geen bijzondere plannen. Was dit op de een of andere manier een speciale dag? Het was gewoon 28 september, hij was niet jarig, zijn moeder was niet jarig, de koningin was niet jarig.

Patrick opende voorzichtig zijn linkeroog en deed het onmiddellijk weer dicht toen het valse licht van zijn kamer erin doordrong. Aan dit vroege licht waren zijn ogen niet gewend. Geen school. Geen afspraken. Geen verplichtingen. Hij dook dieper onder de dekens en probeerde de droom op te vatten waar die was afgebroken. Hij had aan de manen van een paard gehangen, dwars door de weilanden was het gegaan, maar achtervolgde hij iemand of werd hij zelf achterna gezeten?

De slaap wilde niet terugkomen. Hij keerde zich op zijn linkerzij. Het hielp niet. Deze ochtend moest hij meemaken waar slechte slapers dagelijks – of liever nachtelijks – mee tobben: ogen dicht of niet, deken of niet, hij was klaarwakker. Zijn bil kriebelde. Hij gaf er een fanatieke krab over met zijn nagels, zodat de jeuk veranderde in pijn. Zijn rug was stijf van het liggen. Hij rolde zich op zijn buik en begroef zijn hoofd in het kussen. Zijn adem maakte een warme plek en hij kreeg het benauwd. Toen gaf hij het op. 'Ik ben wakker,' verklaarde hij en hij schoof de dekens opzij. Hij balde een vuist en stelde vast dat er nog niet de minste kracht in zat. Hier zou nog geen tor voor op de loop gaan, dacht hij. Zou

Willemien van spierballen houden? Meisjes zeggen altijd dat ze er niks om geven, wat niet per se waar hoeft te zijn. In ieder geval had hij op dit vroege uur spierballen van niks. Hij boog en strekte zijn armen om het bloed beter te laten doorstromen. Dat hielp. Met het bloed stroomde ook de kracht toe.

In de muur aan het hoofdende van het bed waren boven elkaar drie verchroomde stangen aangebracht. Hij greep de laagste en trok zich op. Zo kon hij bij de volgende. Vanaf de bovenste stang kon hij de rekstok bereiken, die aan het plafond hing, twee meter boven zijn bed. Hij trok zich op, strekte zijn armen, trok zich weer op, strekte zich opnieuw. Twintig keer was de taks. Soms, als hij zichzelf wenste te straffen, bijvoorbeeld voor te veel eten de vorige dag, moest hij vierentwintig keer. Is dat vandaag het geval? vroeg hij zich hijgend af. Nee, maar hij was nu toch al bij tweeëntwintig. Na nog twee keer liet hij zich vallen. Het bed jankte. Even bleef hij uitgeput op zijn rug liggen, maar zijn krachten keerden snel terug. Hij ging op de rand van het bed zitten en haalde diep adem. Dat voelde goed. Hij voelde zich sterk en gezond. Met een handige zwaai wipte hij in zijn rolstoel, gaf zichzelf een duw en freewheelde naar de badkamer, die tegen zijn slaapkamer was aangebouwd.

T-shirt uit en in het zitbad, heerlijk die warme straal op zijn rug. Hij bleef langer zitten dan met het oog op de gasrekening verantwoord was, maar verdiende voor zijn gevoel weer wat terug door even alleen de koude kraan open te houden. De adem werd hem ontnomen, maar hij grijsde en schold zichzelf voor lafaard. Toch maar dicht nu, die kraan. Ieder heldendom heeft zijn grens. Hij droogde zich af en voelde hoe zijn huid tintelde. Lekker. Het bed was vergeten. De dag kon beginnen.

'Nou nou,' zei zijn moeder toen ze hem aan zag komen. 'Ben je ziek? Zo vroeg heb ik je nog nooit uit bed gezien.'
Ze zat, gekleed in een peignoir, met een wit gezicht aan de keukentafel, een dampende kop oploskoffie voor zich, háár manier om de bloedsomloop op gang te brengen.

'De ochtendstrond heeft goud in de mond,' zei Patrick opgewekt. Zijn moeder greep naar haar hoofd. 'Niet zo *luid*, alsjeblieft.'

'Vroeg in de morgen, mijn kracht bewust, doorstroomt mij de lust van het leven,' fluisterde Patrick.

'Je bent ziek,' zei zijn moeder medelijdend.

Patrick zag een dikke trage vlieg over het raamkozijn scharrelen en hij zei: 'Zie je die vlieg van vorig jaar? Weet je waar die me aan doet denken?'

'Jawel,' zei zijn moeder. 'Aan mij.'

'Alleen 's morgens. 's Avonds ben je een vliegend hert.'

'Je had 'vliegende hinde'' kunnen zeggen.'

'Een vliegend hert is een vlinder,' zei Patrick. 'Een vlinder die hartelijke relaties met de roos onderhoudt. Je moet je biologie eens wat opfrissen.'

'Een vliegend hert is gewoonlijk een kever,' zei moeder. 'Over opfrissen gesproken. Maar ik wenste niet te veronderstellen dat je me daarmee zou vergelijken.'

Patrick's moeder heette Rosalinde, wat ze vreselijk vond. Veel mensen kortten het af tot Roos en dat vond ze nog erger. Daarom zei Patrick wel eens Vlinder tegen haar, het insect dat veel van de roos houdt, en daar had ze niks tegen.

'Wat heb je voor plannen vandaag?'

'Ik wou beginnen met een trainingsloopje van vijf kilometer,' begon Patrick, 'en dan...'

Van sommige van Patrick's opmerkingen had zijn moeder niet terug. Daar wende ze nooit aan.

'Wil je een ei?'

'Ja, jij ook? Ik zal ze bakken.'

'Dan zet ik de rest klaar.'

Patrick haalde de bakboter en twee eieren uit de koelkast en ging naar het fornuis, dat heel laag was. Niemand kon zo lekker eieren bakken als hij, vond zijn moeder. Eerst de boter goed bruin, daarna op een zacht vuurtje met de eieren erin, en ten slotte even kort omkeren om het bovenste dril te smoren, maar zonder dat het geel hard werd. En dan op een goed gesmeerde bruine boterham, mm! Een Patrick-ei, heette dat in de wandeling.

Terwijl hij de boter in de pan liet smelten viel Patrick's oog op een oude krant die in het mandje met uien lag. Meer dan een jaar oud, zag hij. Het Stadsblad? Ja, het Stadsblad. 'Lezing over zeven-

tiende-eeuwse Nederlandse en Vlaamse schilderkunst', las hij. 'Onze stadgenoot, mr. J. Th.G. van Wijngaerden, vermaard kunstkenner en filantroop, heeft gisteren...' De rest verdween om de vouw van de krant.

'Mam, wat is een filantroop?'

'Iemand die veel goed doet, die geld weggeeft voor goeie doelen en zo.'

'Ah, iemand die rolstoelen koopt voor de kreupelen.'

'Ik heb gisteren een gulden gegeven voor de t.b.c.-bestrijding,' zei zijn moeder. 'Volgens mij is er helemaal geen t.b.c. meer.'

Patrick brak een ei en keek met verbazing in de pan. Het ei had twee dooiers. Hij had wel eens gehoord dat het bestond, gezien had hij er nooit een.

'Gaaf,' zei hij. 'Moet je kijken, twee dooiers.'

'Een tweeling,' zei z'n moeder.

'Zouden daar twee kuikens uitgekomen zijn?'

'Dat neem ik aan.'

'Gek idee. Ga ik dus twee kuikens opeten. Dat is me te gek. Een dubbele moord. Neem jij hem maar.'

'Niks dubbele moord. Het zijn geen kuikens, het is een ei.'

'Het hadden kuikens kunnen worden.'

'Als je een beukenootje eet, denk je dan ook dat je eigenlijk een eeuwenoude beuk aan het omhakken bent?'

Tot op dat moment zou Patrick zich deze ochtend later herinneren. Vroeg uit bed. Vier keer extra optrekken zonder speciale reden. Het ei met de twee dooiers. Maar vanaf het moment dat ze tegenover elkaar zaten te eten, zoals iedere zondagochtend, zou de dag zich in zijn geheugen vermengen met andere zondagen. Je vindt een blauw vierkantje niet terug in een blauw vlak. Waarschijnlijk had hij zegels in zijn postzegelalbum geplakt. Of huiswerk gemaakt. Of een boek gelezen. Of naar een sportevenement op de televisie gekeken.

Patrick's zondagmiddag verdween in de niet onaangename grijsheid van een stoet of soortgelijke zondagmiddagen. Maar niet die zondagavond. Toen gebeurde er iets opmerkelijks.

Hij ging na het eten de stad in met Tom, zijn beste vriend. Patrick kende hem al vanaf zijn zevende, toen hij voor het eerst op de

GENGK kwam. Tom woonde maar drie straten verderop en ze zagen elkaar dagelijks.

'Ben je klaar?' gebaarde Tom.

'Ja, ik ga mee,' zei Patrick. 'Even overstappen in de racewagen.' Terwijl hij praatte had hij zijn gezicht naar zijn kameraadje gewend en hij articuleerde goed met zijn lippen. Bij hem hoefde Tom nooit vragen wat ie zei.

Patrick wipte van de lichte, handbediende rolstoel die hij altijd binnenshuis gebruikte in de zwaardere, die een accu, elektromotor en handsturing had. Daarmee kon hij een vaartje van een kilometer of acht per uur halen.

'Actie,' zei hij.

Ze gingen vaak 's avonds even naar het centrum van hun stadje, kijken of er iets te doen was. Zo noemden ze dat. Want zelden was er iets te doen. Het ging er meer om even in beweging te zijn.

'Kom niet onder de tram,' zei moeder. Ze kon het niet laten. De hele dag moest ze zich beheersen om niet te zeggen: 'Kijk uit. Wees voorzichtig. Pas op bij het oversteken.' Ze wist dat ze Patrick ermee ergerde en ze probeerde het te laten. Trams waren er niet meer.

'Ik spring wel opzij,' zei Patrick. Dat kon hij niet laten.

Tom legde een hand op de rugleuning van de rolstoel en ze gingen op weg. Spreken deden ze niet terwijl ze in beweging waren. Tom kon prima liplezen, maar dat ging natuurlijk beter als ze tegenover elkaar zaten. Praten kon hij niet. Hij zei alles in gebarentaal. Het was een groot probleem dat zijn ouders die taal maar gedeeltelijk kenden. Ze konden hem wel begrijpen als hij gebarde: 'Hoe laat gaan we eten,' of: 'is er een schoon shirt,' maar ze begrepen hem niet of nauwelijks als hij wilde vertellen dat hij ruzie had gehad met een jongen op school, of wat hij zo geweldig had gevonden aan een bepaalde film (met ondertiteling).

Patrick was de enige buiten de school waar hij op was, met wie hij zonder veel problemen van gedachten kon wisselen. Patrick had de gebarentaal grondig geleerd, in de uren dat ze samen op de dijk hadden gezeten om uit te kijken over de uiterwaarden, in de winteravonden dat ze nog 's avonds na het eten een uurtje samen doorbrachten, in de vakanties, als er weinig te doen was.

Soms was er ineens een woord dat Tom niet kende, een gewoon

woord als medelijden, of nijd, of armetierig. Altijd iets *abstracts*, iets wat je niet kunt aanwijzen. Als dat zich voordeed schreef Patrick het woord op en probeerde met voorbeelden duidelijk te maken wat het betekende.

Tom liep graag door de stad met zijn hand op Patrick's stoel. Hij was blij met hun vriendschap. Hij was vrij klein en tenger voor zijn bijna vijftien jaar. Rennen kon hij als geen ander, maar je moest hem niet vragen de piano te versjouwen. Hij had een innemend gezicht, smal vanaf de jukbeenderen toelopend op een kin met een kuiltje. Zijn donkerbruine ogen hadden een weemoedige uitdrukking, vooral als hij niet wist dat je naar hem keek. Merkte hij dat je hem gadesloeg dan werden zijn ogen kleiner, zodat er rimpeltjes omheen kwamen, en leken ze vrolijkheid uit te stralen. Tom was in zijn stille, eenzame wereld geen humeurige jongen geworden. Hij observeerde de mensen en trok zijn humoristische conclusies. Nog onlangs, toen iemand iets stoms zei, had Tom naar Patrick gebaard: 'Het teken dat ik zou willen maken zou door iedereen begrepen worden.' Tot verbazing van de omstanders was Patrick luid in lachen uitgebarsten, want hij had zelf op het punt gestaan met zijn wijsvinger tegen zijn voorhoofd te tikken. Het plein in het centrum van de stad, dat eenvoudigweg 'de markt' heette, was vrijwel verlaten. Het gemeentehuis en het bankgebouw waren donker. Achter de ramen van de drie café-restaurants scheen licht, maar ze maakten niet de indruk alsof het er een vrolijke boel was. Op zondag zijn de mensen niet zo uitgaanderig. Ze kwamen wel Gert tegen, een brande-achtige vent van minstens achttien, broer van een vriendje van ze in de GENGK. Ze waren niet zo op Gert, maar hij liep ongeveraagd een eindje met hen mee, kennelijk had hij geen vastomlijnde plannen voor de avond. Ze slenterden door de Willemsstraat, met aan de ene kant het stadspark en aan de andere het Jan Steen-museum. De duisternis was vroeg ingevallen, vanwege het terugzetten van de klok. Koud was het niet. Tom en Gert gingen op een bank zitten, in de donkerte van een kastanje die al fiks bruin was. Patrick en Tom konden moeijlijk met elkaar praten vanwege het gebrek aan licht en Gert scheen er geen behoefte aan te hebben veel te zeggen.

Ook het park was verlaten. In de verte klonk het geluid dat er altijd is, een optrekkende auto. Verder was het stil.

Tom raakte Patrick's arm aan en knikte met zijn hoofd in de richting van het museum. Er liep een meisje van hun leeftijd in de richting van het gebouw. Onder haar rechterarm droeg ze een groot, rechthoekig pak. Haar arm kon er amper omheen. Ze keek schichtig achterom en verdween toen in de schaduw van het gebouw, een schaduw geworpen door het licht van een lantaarn op het trottoir.

'Typisch,' zei Patrick, nauwelijks hoorbaar.

'Gek,' zei Gert.

'Laten we eens gaan kijken,' gebarde Tom.

Ze gingen wat dichterbij, maar ze bleven in de donkerte van de bomen.

'Ik ga wel even alleen,' gebarde Tom.

'Laat hem maar even,' zei Patrick tegen Gert.

Tom schoot weg, onhoorbaar, lichtvoetig. Drie minuten later was hij al weer terug. Met snelle gebaren maakte hij Patrick duidelijk dat het meisje bezig was in te breken in het museum. Ze had een kelderraampje ingeslagen en het had er alle schijn van dat ze naar binnen wilde gaan.

'Heeft ze je gezien?' vroeg Patrick.

Tom schudde zijn hoofd.

'Wat is dat allemaal?' informeerde Gert.

Patrick vertelde hem wat er aan de hand was, of liever gezegd, hij noemde de feiten, want begrijpen deed hij er niks van.

'Dat wordt mij te link,' zei Gert. 'Straks komt de politie erbij en dan moeten wij vertellen wat er aan de hand is. Daar voel ik geen donder voor. Ik hou het voor gezien.'

Hij draaide zich om en verdween om de hoek.

Tom trok tegelijk zijn wenkbrauwen en zijn mondhoeken omhoog, waarmee hij wilde zeggen: 'Wat een held.'

'Het zou me niet verbazen als hij iets op zijn kerfstok had,' zei Patrick. 'Er is iets met die Veenmannen. Ik heb gehoord dat Gert's vader al eens een poosje vast heeft gezeten wegens plichtterij. Gert houdt niet van de politie, dat is duidelijk.'

Intussen duwde Tom de rolstoel langzaam en zonder gerucht te

maken de zijstraat in, waarvan de ene kant bestond uit woonhuizen en de andere uit de zijkant van het museum. Ze vermeden het licht van de lantaarns. De huizen hadden voortuintjes van ongeveer een meter diep en hekken met spijlen. Het kostte niet veel moeite om Patrick's stoel in zo'n tuintje te rijden. Van daaruit konden ze ongezien het museum gadeslaan. Vlak boven de grond waren raampjes, ongetwijfeld van een opslagruimte onder de eigenlijke zalen van het gebouw. Van het meisje was geen spoor te bekennen, maar dat zou wel komen door de donkerte. Want volgens Tom had ze wel degelijk een spoor nagelaten, namelijk gebroken glas.

'Ze moet binnen zijn,' gebarde Tom.
Lang hoefden ze niet te wachten om de juistheid van die bewering vast te kunnen stellen.

Tom stootte Patrick aan.

'Daar, links van die beuk.'

Ze stak haar hoofd naar buiten, keek een paar keer snel om zich heen en klom, toen ze dacht dat niemand haar zag, de straat op. Ze had een spijkerbroek aan en een donkerbruin jack. Ze had kort, vrij donker haar en een aardig gezicht, leek het, maar het kon zijn dat het gebrek aan licht een handje hielp om de zwakke plekken van haar uiterlijk te verhullen.

'Ooit gezien?' zei Patrick met zijn lippen, zonder geluid te geven.
'Nee,' schudde Tom. 'Jij?'

Ook Patrick schudde zijn hoofd. Ze moest in een ander deel van de stad wonen, anders zou hij haar wel eens op straat hebben gezien. Of kwam ze van buiten de stad? Op de een of andere manier leek hem dat onwaarschijnlijk. Waarom? Ze was lopend gekomen, dat was het. Dat maakte de indruk van niet veraf wonen. Kon natuurlijk onzin zijn.

Intussen was het meisje haastig de straat uitgelopen en om de hoek verdwenen.

'Ze had het pak niet meer bij zich,' gebarde Tom.

'Nee.'

Ze verlieten het tuintje en gingen naar een lichtere plek, waar het gemakkelijker praten was.

'In dat pak zat natuurlijk een schilderij,' meende Tom.
Patrick knikte. Dat lag voor de hand.

'Nu moet jij me eens vertellen,' zei hij, 'waarom iemand inbreekt in een museum om een schilderij *daarheen te brengen*. Stelen oké. Maar brengen? Ik zal in het vervolg op klompen gaan lopen, dan kun je ze bij een gelegenheid als deze zien breken.'

'Je bedoelt, dan zal ik ze hóren breken,' grijnsde Tom.
'Laten we nog eens gaan kijken.'

Inderdaad, het raam was kapot, de scherpe uitsteeksel waren verward, het was niet moeilijk om erdoor te klimmen.

'Als ik eens even ging kijken,' opperde Tom.

'Als ze je snappen geloof niemand dat het een of andere meisje dat raam heeft gemold.'

'Ze snappen me niet.'

Patrick vond het nooit leuk dat hij in een rolstoel moest zitten, maar soms moest hij er echt van kotsen. Dit was zo'n moment.

'Hou de wacht,' gebarde Tom.

Patrick had een zaklantaarn, die hoorde bij de vaste uitrusting van zijn stoel. Dat was een van de dingen die zijn moeder met stalen wil had doorgedrukt. Hij gaf hem aan Tom mee en reed zelf een meter of twintig van het gebroken raam weg. Dat was maar goed ook. Want Tom was amper binnen of er kwam een langzaam rijdende politieauto over de weg die tussen het park en het museum lag. De bestuurder keek de zijstraat in en zag Patrick. Hij remde, reed iets terug en draaide de zijstraat in. Zowel de man die aan het stuur had gezeten als de agent naast hem kwamen naar buiten.

'Is alles in orde, jongeman? O, ben jij het, Patrick.'

'St, stil nou,' zei Patrick. 'Horen jullie hem niet?'

'Horen wie?'

'De nachtegaal. Er zit een nachtegaal in die beuk. Ach, nou hoor ik hem ook niet meer. Hij baalt van jullie auto, dat moet het zijn.' De agent die Patrick kende heette Joop. 't Was wel een aardige kerel, maar hij vond zichzelf een persoon van meer gewicht dan hij in werkelijkheid was. Hij trok zijn gezicht in een wijsgerige plooi en keek naar het gebladerde van de beuk, waaraan in de donkere natuurlijk niets te zien was.

'Stil,' zei hij gezaghebbend.

Ze luisterden. Patrick, aanvankelijk zeer tevreden met zijn verkla-

ring over zijn wat vreemde aanwezigheid in een kale zijstraat, begon zich ongerust te maken. Als ze zo stil waren zouden ze Tom opmerken als die terug kwam.

'Die horen we niet meer vanavond,' zei hij geleerd. 'Nachtgalen zijn heel gevoelige vogels. Als hun liefdeslied eenmaal is onderbroken, is hun inspiratie voor minstens vierentwintig uur verdronken.'

Joop knikte. Dat was absoluut juist, zoveel wist hij ook wel van zangvogels.

'Dus ga ik maar eens op huis aan,' zei Patrick.

'Kun je je alleen redden?' vroeg Joop. 'Anders gooien we die stoel van je even achter in de wagon.'

'Nee, bedankt. Ik wil nog wat buitenlucht hebben.'

Hij begon zich langzaam in de richting van het park te bewegen. Joop en de andere agent stapten in hun auto. Met een zucht van verlichting zag Patrick hen verdwijnen. Hij haastte zich terug naar de plek waar Tom naar binnen was gegaan. Die stak net zijn hoofd door het kapotte venster.

'Had je bezoek?' grinsde hij.

'Ja,' zei Patrick, 'twee agenten die even met me kwamen luisteren naar een nachtegaal in de beuk daar. Hoor je hem?'

'Schitterend,' lachte Tom. 'Wat een verrukkelijk geluid.'

'Wat heb je gevonden?'

'Troep. Oude planken, beschimmelde lijsten van het jaar nul, gebroken bloempotten. Er gaat een trap naar boven, die eindigt bij een deur die op slot zit.'

'En het schildert?'

'Het staat er wel degelijk, half verstoppt achter een stapel oud hout. Het papier is er af, dat ligt, verfrommeld als prop, bij de rest van de troep.'

'Wat is het voor schildert?'

'Zo'n ouwe. Ik bedoel, je kunt precies zien wat het voorstelt. Het is een man met krullend haar, gekleed in kleren van vroeger. Niet van heel vroeger, een paar eeuwen geleden of zo. Links onder staat heel vaag de naam van de schilder, maar ik kon het niet lezen. Ik zou zeggen dat het met een R begint.'

'Ik weet geen schilder met een R,' zei Patrick. 'Ik ben niet goed

in schilders. Ja, Renoir. We hebben thuis een reproductie van een werk van Renoir hangen, danseressen zijn dat.'

'Rubens,' zei Tom. 'Of was dat een schrijver? Nee, dat was een schilder. Allemaal blote dikke wijven.'

'Laten we maar eens op huis aan gaan. Anders belt mijn moeder de politie.'

'Moeten we *dit* niet aan de politie vertellen?' vroeg Tom zich af.

'Er is niet veel tegen als je iets komt brengen in plaats van iets weg te halen, maar toch... er zit een luchtje aan.'

'Ik vind het reuze gek,' zei Patrick. 'Ik snap er geen barst van. Maar de politie, daar heb ik weinig zin in. Het leek me een aardig meisje. Aan de manier waarop ze om zich heen keek zou je zeggen dat ze weinig trek heeft in de politie. Het enige wat je haar kunt verwijten is dat gebroken ruitje. Maar ik maak me sterk dat het schilderij heel wat meer waard is dan zo'n stukje glas.'

Tom knikte. Zoals vaak had Patrick precies onder woorden gebracht wat hij zelf ook dacht.

'Laten we het voorlopig voor onszelf houden,' gebaarde hij. 'Ik ben er. Zie ik je morgen?'

'Morgenavond kom ik even langs,' zei Patrick. 'Pit ze.'

Toen hij thuis was aarzelde hij of hij zijn moeder zou vertellen wat ze hadden meemaakt. Hij besloot het niet te doen. Ze zou zeker scherpzinnige opmerkingen maken, maar hij wilde er liever eerst zelf nog eens over denken. Hij zei welterusten, ging naar zijn kamer, trok zich twintig keer op, aarzelde en deed het toen nog vier keer. Hij liet zich vallen en sloot zijn ogen. De slaap liet lang op zich wachten. Wat had dat meisje voor wonderlijk geheim?

Woensdagmiddag, na schooltijd, zat Patrick op de kade op Tom te wachten. Ze hadden via Tom's moeder telefonisch afgesproken dat ze elkaar aan het water zouden treffen. Patrick kwam graag in de binnenhaven. Ook al was het maar een kleintje, er was altijd wel iets te zien. Een aak die afmeerde, een gezin dat zich inscheepte op een piepklein zeilbootje, een vrachtauto die werd uitgeladen. Vandaag werd zijn aandacht niet getrokken door een industriële activiteit maar door vijf, zes luid krijsende meeuwen, die duikvluchten maakten, zich omhoog lieten voeren door de wind, een toonbeeld van zowel rust als beweeglijkheid, van kracht en souplesse, van drift en beheersing. Hij werd er zo door geboeid dat hij niet opmerkte dat Tom al een poosje naast hem stond, zijn ogen weemoedig gericht op het water van de vaart.

Eén van de vogels maakte een looping, kwam vlak voor hem langs en vloog opzij weg. Patrick volgde hem met zijn ogen en toen zag hij zijn vriend.

'O gut, ben je daar al? Sta je er al lang?'

Tom glimlachte en zijn glimlach leek de kade te verlichten.

'Ik heb nieuws,' zei Patrick.

Hij haalde een uit het Stadsblad gescheurde pagina te voorschijn en vouwde hem open.

'Van gisteravond. Moet je kijken, hier, bij gemengde berichten.'

Hij las hardop voor: '*Zondag is een raam van de kelder van het Jan Steenmuseum ingeslagen. De kelder bevat geen voorwerpen van waarde en er wordt niets gemist. Waarschijnlijk een daad van vandalisme.*'

'Tjé,' zei Tom door zijn mond te tuiten.

'Wat leid je daaruit af?'

'Dat ze niet goed hebben gekeken,' gebarde Tom.

'Was het schilderij echt goed verstoep of maar zo'n beetje?'

'Ik kon het met een zaklamp direct vinden. Maar ja, ik zocht dan ook,' verklaarde Tom. 'Toch is het gek. Ik heb gezien dat er elek-

trisch licht is. Dat moeten ze toch aangedaan hebben. Dan konden ze het haast niet missen.

'Ik denk,' zei Patrick, 'dat ze het wel degelijk hebben gevonden en dat geheim houden.'

'Waarom zouden ze dat doen?'

Patrick ging van zijn linkerbil op z'n rechter zitten. 'Ik weet het niet,' zei hij. 'Ik heb m'n moeder een beetje zitten uithoren. Zij herinnert zich dat er een jaar of wat geleden verschillende kostbare schilderijen zijn gestolen, uit het Jan Steen-museum en uit andere musca in de provincie. Daar is heel wat over te doen geweest. De vader of daders zijn nooit gevonden en de schilderijen zijn nooit teruggezien. Ik heb dat toen niet gevolgd, waarschijnlijk las ik nog geen kranten. Moeder weet het nog precies. Maar weet je, het klopt niet. Stel dat het zo'n gestolen schilderij is, dat om een duistere reden is teruggebracht. En stel dat ze het in het museum in die kelder hebben gevonden. Dat willen ze toch niet stilhouden? Dat zouden ze toch van de daken schreeuwen? Na alle publiciteit die er over geweest schijnt te zijn kan dat immers niet anders?'

Tom had aandachtig naar deze uiteenzetting geluisterd en hij had geen tekst. Het klopte inderdaad niet, maar wie kon daar nou een touw aan vastknopen? Als Patrick het niet wist, wat moest hij dan? Hij beschouwde Patrick als oneindig veel slimmer dan zichzelf. Hij spreidde zijn handen en trok zijn schouders op. Hij is zelf net een meeuw, dacht Patrick. Zo dadelijk vliegt hij weg.

Ze herhaalden nog eens alle argumenten en konden uiteindelijk maar tot één slotsom komen: de mensen van het museum hadden met hun neus gekeken. Het schilderij stond nog tussen de troep.

'En dat is eeuwig zonde als het een kostbaar werk is,' zei Patrick.

'Als we nu eens naar het Jan Steen gaan en we zeggen tegen de directeur dat we een idee hebben. Het idee dat iemand het raam heeft ingeslagen om een schilderij terug te brengen. Dat zal hij onzinnig vinden, maar hij zal allicht even gaan kijken. Wat vind je daarvan?'

'Waarom zeggen we niet dat we iemand een schilderij naar binnen hebben zien smokkelen?'

'Omdat ze dan vragen waarom we niet direct naar de politie zijn gegaan, of minstens naar hen.' (Diep in zijn hart had Patrick een

ander argument: ze zouden vragen hoe die mysterieuze persoon er uitzag; als ze zouden zeggen dat het een meisje van hun leeftijd was zouden ze haar misschien makkelijker vinden en dat wilde hij niet. Waarom niet? Voor zoiets liggen er geheime redenen in verwegge hoekjes van je hart.)

'Ik heb er niks tegen,' gebararde Tom.

En daarom stonden ze de volgende middag om een uur of twaalf voor het museum.

'O shit,' zei Patrick.

Er was een brede stenen trap van wel twaalf treden en geen talud, geen glooiing waar hij met zijn rolstoel tegenop kon. Dat had je nou altijd bij oude gebouwen. Bij de nieuwere was het beter. Hij vond het belachelijk dat ze er bij dit toch vrij veel bezochte museum niks op gevonden hadden.

'Op m'n krukken dan maar,' zuchtte hij.

Als klein kind had hij veel op krukken gelopen. Zijn lichaam was toen nog licht en hij was dicht bij de grond. Hij had feitelijk bliksemsnel uit de voeten gekund, of liever 'uit de krukken'. Toen hij ouder werd veranderde dat. Als hij viel kwam het harder aan, omdat hij groter was. Maar belangrijker was iets anders dat veranderde. Wanneer hij als klein jongetje op de grond lag was er altijd wel een volwassene in de buurt die hem optilde, op schoot nam, knuffelde, tot de pijn over was. Met een grote jongen, die al eens onder zijn neus krijgt, doe je zo niet. Als die met zijn krukken op de grond valt, schrikken de volwassenen. Het ziet er enger uit. Het maakt een grotere smak. Ze denken eerder dat je iets gebroken hebt.

Twee keer was Patrick door bezorgde omstanders na een val naar het ziekenhuis gebracht, hoe hij ook protesteerde. Er moest gecontroleerd worden of hij geen hersenschudding had, vonden de barmhartige samaritanen, ze durfden er niet de verantwoordelijkheid voor te nemen hem zonder meer naar huis te laten gaan. Twee keer bleek er niks aan de hand te zijn, maar hij walgde van de ervaring. Ze hadden in het ziekenhuis eindeloos zitten zeuren over zijn ouders, en ze hadden hem 'broer' genoemd, kortom, net gedaan of hij vijf was. Als je niet kunt lopen schijnen ze te denken dat je hersens ook gehandicapt zijn.

Daarom liep hij nu buitenshuis zelden meer op zijn krukken. Enfin, nu moest het maar. Hij gespte ze los van zijn stoel en kwam overeind. Een echt probleem was het niet, zelfs niet de trappen op. Hij was sterk in zijn armen.

Ze vroegen aan de portier of ze de directeur konden spreken en kijk, toen hadden ze er toch even gemak van dat ze een handicap hadden. De portier behandelde hen alsof ze van koninklijken bloede waren, plantte hen op een stoel en kwam even later terug met een man die zich voorstelde als Hendriks, conservator van het museum. Ze deden hun verhaal. Meneer Hendriks luisterde beleefd, liet niet merken dat hij niets zag in hun theorie, en deelde mee dat er geen schilderij in de kelder was aangetroffen.

'Er staan daar geen schilderijen van enige waarde,' verklaarde hij. 'De ruimte is zelfs niet beveiligd.'

'Ja, vanzelf,' zei Patrick. 'Als hij beveiligd was had niemand er iets neer kunnen zetten zonder dat er toeters en bellen afgingen.' 'Weet je wat,' zei meneer Hendriks, 'laten we samen die kelder gaan inspecteren. 'Kun je de trap afkomen?'

's Kijken,' zei Patrick.

Hij had het gauw gezien. Het was een akelig steile trap, met maar aan één kant een leuning. Daar begon hij niet aan. Hij ging op een bank zitten en beduidde de anderen dat hij daar op hen zou wachten.

Meneer Hendriks en Tom gingen naar beneden. Tom zag met één oogopslag dat het schilderij er niet meer stond. Het tot prop verfrommelde pakpapier lag er nog wel. Wat hem betrof konden ze onmiddellijk weer naar boven, maar hij liep even belangstellend rond, zijn neus vooruit.

'Ik zie geen schilderij, jij?' zei de conservator met duidelijke lipbewegingen.

Tom schudde zijn hoofd. Ze gingen weer naar boven, Tom lichtvoetig alsof hij zweefde, meneer Hendriks met de tred van iemand wiens enige lichaamsoefening is het omslaan van bladzijden in kunstboeken. Met snelle, voor Hendriks niet te volgen handbewegingen vertelde Tom aan zijn vriend dat het schilderij weg was. Patrick knikte kort.

'Helaas is er geen schilderij te vinden beneden,' zei de conser-

vator. 'Jullie interessante theorie blijkt niet te kloppen. 't Was toch een aardig idee.'

Patrick overwoog of hij zou zeggen dat er wel degelijk een schilderij in de kelder was gezet. Hij besloot het niet te doen, nog niet althans. Hij wilde eerst nadenken.

Ze bedankten de deskundige voor zijn vriendelijke belangstelling en vertrokken. Patrick legde een arm om Tom's schoudera om de museumtrappen af te komen.

'Wat nu?'

'Een nachje over slapen,' vond Patrick. 'Voorlopig begrijp ik er niets van.'

'Ik vond het wel gek dat hij ons te woord stond,' gebarde Tom.

'Welke museumdirecteur heeft er tijd voor de onzinnige bewering van een paar schooljongens?'

'Een kreupele en een dove,' zei Patrick. 'Die kun je niks weigeren. Positieve discriminatie heet dat.'

Tom haalde zijn schouders op. Hij maakte dat minder vaak mee, omdat zijn handicap minder zichtbaar was. Hij ondervond dagelijks dat mensen zich van hem afwendden, omdat hij niks zei.

Als gewoonlijk haalde Patrick die avond het Stadsblad uit de briefbus en direct werd zijn blik getroffen door een foto op de voorpagina. *Meisje neergeslagen*, stond erboven. Het artikel eronder meldde dat 'onze jeugdige stadgenote, de vijftienjarige Victoria Roerig, gisteren door een onbekende is neergeslagen en bewusteloos op straat achtergelaten'. Het artikel vertelde waar het gebeurd was (in de Dillenburglaan) en hoe laat (omstreeks tien uur in de avond) en dat het meisje naar het ziekenhuis was gebracht. Ze was daar een nacht gebleven. Vanmorgen was ze naar huis gegaan; haar verwondingen waren niet ernstig. Ze was van achteren neergeslagen, ze had niet gezien wie het had gedaan. Ze was niet bestolen, niet aangerand, ze had geen idee wat de dader had bezield.

In een kort commentaar stelde het Stadsblad vast dat het zelfs in hun eenvoudige provinciehoofdstad 's avonds steeds gevaarlijker werd op straat. De lezers werd aangeraden niet alleen in donker door verlaten straten te gaan.

Het artikel was niks bijzonders. Helaas staat er dagelijks zoiets in de krant. Het was de foto die Patrick's aandacht trok. Hij was genomen toen het meisje op een brancard lag en in een ziekenauto werd geschoven. Het leek hem toe dat ze het was, de schildersjouwster, de geheimzinnige bezoeker van het Jan Steen-museum. Weliswaar had hij haar alleen in het flauwe schijnsel van een lantaarn gezien, maar hij was toch vrij zeker.

'Ik ga nog even naar Tom,' riep hij naar zijn moeder en zonder op antwoord te wachten vertrok hij.

Toen hij bij Tom was liet hij hem zonder enige inleiding de foto zien en vroeg: 'Wie is dat?'

Onmiddellijk maakte Tom het teken voor schilderij.

'Dat dacht ik ook,' zei Patrick.

'Misschien wordt het tijd om naar de politie te gaan, of het onze ouders te vertellen,' vond Tom, maar zijn gebaren waren aarzelend, vol vraagtekens. Ze gingen langzaam in de richting van de kade en hielden stil bij het water zonder nog veel te zeggen. Ze waren dat gewend met z'n tweeën, lange perioden van zwijgen. Je hoeft niet altijd te praten om het gezelschap van iemand fijn te vinden. Ze wisten dat ze over hetzelfde nadachten.

Patrick keek naar de bomen aan de overkant van de vaart, zoals hij zo vaak had gedaan. Bomen verplaatsen zich niet. Hun leven speelt zich af op die ene plaats waar hun wortels zich in de aarde gegraven hebben. Ze veranderen van vorm, van kleur. In dit jaargetijd waren ze bruin. Binnenkort zouden ze hun bladeren verliezen en in het voorjaar zouden ze nieuwe krijgen. Ze staan roerloos op de windstille dagen en ze buigen soepel mee met de wind als die opsteekt. Op reis gaan ze niet. Ze kennen niet die drift van mens en dier om ergens anders te zijn. Ze zijn verplaat-singsschuw.

Hoe zouden ze zijn als ze die schuwheid verloren en op stap gingen? Die daar rechts, zou hij een prins zijn, mooi en onbevreesd, door iedereen geliefd? Zou hij met snelle, trotse schreden door gangen en zalen gaan, bemind door de mooiste meisjes en bewonderd door de jongere prinses? En die daarnaast, zou dat een draak zijn, met een log lijf vol beweglijke koppen, kromme poten met platvoeten, waarmee hij langzaam en dreigend op je af zou

komen? En zou hij, Patrick, dat monster te lijf gaan met het zware hakmes waarmee ze in Suriname suikerriet hakten, het wat eigenaardige cadeau dat hij vorig jaar van zijn vader had gekregen en dat nu in zijn kamer aan de muur hing?

'Ik kan beter die prins erop afsturen,' mompelde Patrick, en hij wendde zich tot Tom, die op een paalje zat en dromerig naar de huizen langs de vaart keek zonder ze te zien.
'Ik wou dat ik begreep wat er aan de hand is,' zei Patrick. 'Als we onze mond open doen komt dat meisje misschien in moeilijkheden. Ik kan niks verzinnen. Hoe zit het met jouw verbeeldingskracht?'

Tom trok vragend zijn wenkbrauwen op.

'Verbeelding. Verbeeldingskracht. Ken je dat woord niet?' Patrick spelde het met zijn handen.

Tom schudde zijn hoofd.

'Je hebt verbeeldingskracht als je je dingen heel reëel voor kunt stellen. Stel, je denkt aan een tuin. Je hoeft er niet echt te zijn om je voor te stellen hoe je over de paden wandelt, hoe de bloemen geuren, hoe de goudvissen in de vijver zwemmen.'

Tom knikte begrijpend. Daar was dus een woord voor. Hij wist heel goed wat het was, hij leefde praktisch met zijn fantasie. Hij moest leren welk gebaar ervoor was, maar voor het gemak maakte hij er voorlopig zelf een: hij wees met zijn linkerhand naar zijn hart en tegelijkertijd met zijn rechter naar zijn hoofd.

'Dat is het precies,' zei Patrick.

Met behulp van het nieuwe teken zei Tom: 'Mijn verbeelding zegt me dat het meisje het schildertij vroeger heeft gestolen, spijt heeft gekregen, het heeft teruggebracht, dáár weer spijt van heeft gekregen, het weer heeft opgehaald, en daarna op straat is neergeslagen door iemand die het ook wilde hebben.'

'Kan zijn,' zei Patrick, maar overtuigd klonk hij niet.

Tom wees op een telefooncel.

'Tja, dat kunnen we proberen,' zei Patrick.

De telefoon is een wonderlijk apparaat, dat je in enkele seconden in verbinding kan brengen met iemand die op de andere helft van de wereldbol woont, maar het is bovendien nuttig omdat er telefoonboeken bijhoren, waaruit heel wat informatie te halen is. Het

kooste Patrick en Tom niet veel tijd om de naam Roerig op te zoeken, waarvan er maar één bleek te zijn. Deze E.J. Roerig woonde in de Witte de Witstraat op nummer 86 en hij was van beroep procuratiehouder.

'Weet jij wat dat is?' vroeg Tom met een gebaar van zijn wenkbrauwen.

'Nee,' zei Patrick. 'Niet iets wat ik met alle geweld wil worden.'

'Het klinkt alsof je er veel mee verdient,' meende Tom.

'Of het is een duur woord voor een baantje dat niks voorstelt,' zei Patrick cynisch. 'Zoiets als symbiose-contractant.'

'Wat is dat nou weer?'

'Geen idee. Ik verzin het beroep op dit moment.'

Deze nutteloze conversatie diende er voorlopig toe om te verhullen dat ze geen ideeën hadden. Wat moesten ze met het adres van Victoria Roerig? Erheen gaan en aanbellen? En dan? Een bloemetje brengen omdat ze geblesseerd was? Misschien niet eens zo'n gekke gedachte. Een bloemetje namens de GENGK.

'Ik moet nu gaan eten,' zei Patrick. 'Moeder zit op me te wachten.'

Als we morgenmiddag eens in de Witte de Witstraat gingen kijken? Ik wed dat de procuratiehouder vannacht niet gaat emigreren. 't Lijkt me een erg Nederlands beroep.'

Tom knikte. Hij maakte een gebaar van slapen en een goed idee krijgen. Daarna gingen ze ieder naar hun eigen huis. Patrick at een heleboel bruine bonen, gebakken aardappels, speksaus en verse sla, een maaltijd waar hij dol op was. Tom at een kleine portie gehakt met aardappels en andijvie, want al smaakte het hem goed, hij was geen grote eter. Geen van beiden had aandacht voor de maaltijd. Ze peinsden over Victoria Roerig, die nu met hoofdpijn haar bord leeg at waarbij ze, naar ze veronderstelden, in de Witte de Witstraat aan tafel zat met haar roerige, procurerende vader en een moeder van wie ze zich nog minder een gedachte konden vormen.

Het was niet het eenvoudige Stadsblad, maar een landelijk ochtendblad dat de volgende morgen nieuws bracht dat Patrick en Tom interesseerde. Het stond zelfs op de voorpagina, met een vrij grote kop. Die luidde: **GESTOLEN SCHILDERIJ DUKT OP.**

Tom kwam met de krant aanzetten. Gebarentaal kan z'n voor- delen hebben. Zonder onbeleefd te lijken tegenover Patrick's moeder wees hij op het artikel en zei hij dat het, volgens hem, wel degelijk om 'hun' schilderij ging.

'Let op de naam van de schilder. Op zijn voorletter,' gesticuleerde hij.

Patrick begon haastig te lezen. Er stond dat het Jan Steen-museum een envelop had gekregen met een foto van het drie jaar geleden gestolen schilderij van Sir Joshua Reynolds erin. Een begeleidend briefje vermeldde dat de afzender het kunstwerk in handen had gekregen via een kanaal dat geheim moest blijven, dat hij zelf ook zijn identiteit niet wilde prijsgeven, maar dat het museum het werk kon overnemen tegen de bijzonder lage prijs van een half miljoen gulden. Als men daarvoor voelde moest er een advertentie gezet worden in het Stadsblad met de tekst: *akkoord, Jan Steen-museum*. Was dat bericht niet binnen een week geplaatst, dan zou het schilderij naar Japan worden verkocht.

In een apart kadertje werd in herinnering geroepen dat het ging om het 'zelfportret met hoed', waarschijnlijk uit 1772. Het schilderij was al in het begin van de eeuw in handen van het museum gekomen. Daarvóór had het behoord tot een particuliere verzameling. In het najaar van 1985 was het enige tijd uitgeleend geweest aan Parijs, tijdens de Reynoldstentoonstelling in het Grand Palais. Het artikel vermeldde ook nog dat het portret oorspronkelijk in het bezit was geweest van de dochter van de hertogin van Devonshire, Lady Giorgiana Cavendish. Er bestaat ook een schilderij van de hand van Reynolds waarbij Lady Giorgiana op schoot zit bij haar moeder.

'Het schilderij dat ik in de kelder van het museum heb gezien,' gebarde Tom. 'Ik ben er zo goed als zeker van. Het stelde een man voor met een hoed op.'

'Kom op, we gaan naar het museum,' zei Patrick.

'Om wat te doen?'

'Tets opzoeken in een boek.'

In de hal van het museum was een winkeltje waar reproducties en boeken verkocht werden. Zo gauw ze binnen waren vroeg Patrick of er een boek met reproducties van Sir Reynolds was.

'Daar is vandaag een ongehoorde belangstelling voor,' zei de verkoopster. 'Zeker de krant gelezen? Jammer genoeg staat er geen reproductie van het gestolen schilderij in dit boek.'
'Ik wil toch graag even kijken,' zei Patrick, 'al kan ik niet beloven dat we het kopen.'

Ze vonden in het boek inderdaad het portret van de hertogin met haar dochter op schoot, en van een generaal, Sir Banastre Tarleton, en al gauw stuitte ze op een zelfportret, zij het dan niet dat met hoed. De reproductie liet de schilder zien, gekleed in een rode doktersjas, zoals ze in die tijd gedragen werden.

Tom knikte met grote overtuiging. 'Dat is het gezicht dat ik op het schilderij in de kelder heb gezien.'

Patrick sloeg het boek dicht en gaf het terug aan de verkoopster.

'We kopen het de volgende keer,' zei hij. 'Ik zie dat het zestig gulden kost. Dat is mijn zakgeld voor twee maanden.'

'Geeft niet,' zei de verkoopster.

'Is er nog nieuws over het gestolen schilderij? Ik bedoel *nieuw* nieuws.'

'Ze hebben mij niks verteld.'

'Dan gaan we maar weer eens.'

Toen ze op straat waren liet Tom weten dat hij het tijd vond om die Victoria Roerig op te zoeken. Ze gingen op weg naar de Witte de Witstraat, Patrick gemotoriseerd, Tom lichtvoetig ernaast. Toen ze nog maar even op weg waren werden ze ingehaald door een man. Je zou hem ook een meneer kunnen noemen. Hij had een donker pak aan, een onberispelijke vouw in zijn broek, de weinige haren die hij nog bezat lagen keurig in het gelid op zijn ronde schedel en hij had een bril met een zilveren rand op. Ondanks zijn kalende hoofd was hij waarschijnlijk niet veel ouder dan vijftien jaar. Ze zouden dat allemaal niet zo gauw hebben opgemerkt als hij hen niet had aangesproken.

'Kan ik iets voor jullie doen, jongens?'

'Ah, een barmhartige samaritaan,' gebarde Patrick naar Tom en die seinde terug: 'Een mensenvriend.'

'Wat zou u voor ons willen doen?'

'Je rolstoel een einje duwen bijvoorbeeld,' zei de man hartelijk. 'Dank u. Hij heeft een motor.'